

ВІДГУК

офіційної опонентки на дисертацію Лесі Адамівни Бурич
«Сучасна українська колумністика: типологічні та формально-змістові моделі»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних
комунікацій за спеціальністю 27.00.04 — теорія та історія журналістики

2011 року в «Збірнику праць Науково-дослідного інституту пресознавства» (вип. 1 (19)) була опублікована стаття Олени Деяк-Якобишин «Явище колумністики: продовження наукової дискусії», авторка якої не тільки запрошувала до обговорення проблеми, а й намагалася сама розібратися в теоретичних хитросплетіннях довкола поняття «колумністика». Справді, цьому явищу (жанру, формі) присвячено чималу кількість наукових (подекуди й навколонукових) праць, які вирізняються діаметрально протилежним розумінням, а отже, й різними підходами до витлумачення суті колумністики. Як не загубитися у цьому вирі думок, позицій, трактувань і підходів, добре знає Леся Адамівна Бурич, яка нині презентує свою наукову працю, присвячену дослідженню сучасної української колумністики.

Відразу відзначу, що обрати колумністику як об'єкт вивчення було доволі ризиковано й клопітно, адже, здавалося б, якою новизною, порівняно з чинним бекграундом, може вирізнитися ще одне дослідження сучасної колумністики. Однак Леся Адамівна зуміла побачити в корпусі теоретичних розмірковувань чималу прогалину щодо типологічних особливостей колумністики і відповідно її формально-змістових моделей.

Ставши на доволі «тонкий лід» незначного науково-теоретичного забезпечення цього напрямку, дисертантка зуміла створити повноформатне дослідницьке полотно, яке не тільки розкриває специфіку низки понять, пов'язаних із материнським – базовим у роботі – терміном, а й докладно виформовує типологічний «портрет» сучасної української колумністики та наповнює смислами її формально-змістові прикмети.

«Вступ», як незмінний початковий компонент роботи, не має жодних відхилень від чинних вимог, у ньому зафіксовано науково зріле авторське пояснення всіх необхідних фрагментів. Це, зокрема, вибір теми, її актуальність, теоретичне опертя, об'єкт та предмет дослідження, хронологічні межі, емпірична база, обрані методи, наукове і практичне застосування результатів дослідження, відомості про публікації дисертантки.

Масштабність здійсненого дослідження підтверджують визначена мета і впритул залежні від неї завдання, розв'язання яких послідовно розкрито в трьох розділах роботи, а також зафіксовано у загальних висновках. При цьому зауважу, що Леся Адамівна надто ускладнила свої дослідницькі завдання, однак усе ж забезпечила їх якісне виконання. Деякі із пунктів завданневого комплексу могли б стати титульними темами окремих досліджень, наприклад, ті, що стосуються різноаспектного вивчення типологічних моделей «авторських колонок у сучасних ЗМІ (на прикладі «Тижня.іа» й «Української правди»)» або ж «формально-змістових домінант колумністики Юрія Макарова, Любомира Гузара, Ганни Маляр і Майкла Щура». Однак уміло введені результати розв'язку цих завдань у загальну канву роботи слугують важливим підтвердженням наукових компетенцій дослідниці.

Наукова новизна, достовірність наукових положень дисертаційної роботи, що в чіткому трактуванні дисертантки не викликають жодних застережень, забезпечені необхідним загальним теоретико-методологічним підкріпленням, обґрунтованістю використаних методів, потужною джерельною базою (450 позицій) та належним науковим аналізом.

Важливо наголосити, що Леся Адамівна не лише вперше запропонувала розглядати колумністику у трьох вимірах – як наукову парадигму, як «соціокомунікативну платформу для репрезентації різнотипних авторських колонок», а також як окрему навчальну дисципліну, ретельно удосконаливши при цьому типологічну й формально-змістову моделі та застосувавши їх основні домінанти для вивчення авторських колонок, а й визначила низку особливих факторів, що дозволяють якнайповніше визначувати парадигмальну

специфіку колумністики. Акцентую також і посутній внесок дисертантки у розвиток формально-змістового напрямку осмислення колумністики в сучасному соціокомунікативному дискурсі, в чинну категорію «суб'єктивності» колумністського тексту тощо.

Зміст усіх трьох розділів дисертації дослідниця якісно сконцентрувала в авторефераті, який був своєчасно удоступнений на сайті Класичного приватного університету для широкого загалу зацікавлених проблематикою, яку вивчала Леся Адамівна. Тож відзначу загалом найважливіші наукові вартощі й здобутки цієї роботи.

У першому розділі, що має назву «Теоретичні засади колумністики у сучасному медіапросторі», вияснено методологічні підходи до вивчення досліджуваної проблеми, розкрито специфіку термінної бази і поняттєвого апарату, розроблено типологічну форму української колумністики, з'ясовано важливість праці колумніста для українського соціуму, сформовано корпус головних його функцій і завдань, визначено специфічні ознаки його текстів.

Відзначу при цьому, що актуальність дослідження здебільшого визначається його значущістю, а також незначним забезпеченням ґрунтовних науково-теоретичних напрацювань. У нашому ж випадку складається враження, що науково висловитися з приводу цього надзвичайно легкого (коли колумністу є про що і що сказати аудиторії) і надзвичайно складного (коли те, про що хочеться висловитися, аж ніяк не вкладається в адекватні смислові й мовностилістичні форми) жанру прагне все більше й більше науковців. Колумністика завше, принаймні в останні десятиліття, приваблювала дослідників як неординарний журналістський вияв, тож до вивчення колумністики як явища, як жанру, як способу висловлення еґопозиції з певного приводу, а іноді й без нього, долучилося чимало науковців. Леся Адамівна зуміла доволі чітко сегрегувати їхні твердження за тематичними блоками, докладно витлумачити суть їхнього бачення проблем, пов'язаних із різноаспектним вивченням колумністики, підтримати або заперечити їх позицію щодо тлумачення низки базових термінів і понять.

Спеціальна увага Лесі Адамівни присвячена з'ясуванню наукових напрямів зацікавлення дослідників: американських (соціокомунікативний та прагмалінгвістичний), білоруських (журналістикознавчий, зокрема жанрознавчий), британських (лінгвістичний, літературознавчий, журналістикознавчий), іспанських (журналістикознавчий, педагогічний, літературознавчий), польських (журналістикознавчий), російських (журналістикознавчий). Особливий погляд Лесі Адамівни, що вважаю дуже правильним, спрямований на корпус теоретико-методологічних надбань українських науковців, серед яких вирізняються глибиною та аргументованістю, на думку дослідниці, яку підтримую беззастережно, праці Інни Гаврилюк, Валентини Галич, уже згадуваної нами Олени Деяк-Якобишин, Лесі Звелідовської, Ігоря Михайлина, Олени Цвєтасвої.

З допомогою ретельно дібраної методики дослідження, зафіксованої у «Вступі», Леся Адамівна досягла змістовних результатів і в другому розділі роботи «Типологічна парадигма сучасної української колумністики (за колонками видань «Український тиждень» та «Українська правда»)). Показово, що для обстеження відібрано два видання, які за даними моніторингу Інституту масової інформації, що акцентує дослідниці у підрозділі 2.1, «вирізняються найвищими показниками дотримання професійних стандартів журналістики: балансу думок, достовірності та відокремлення фактів від коментарів», а також є одними з найбільш читаних.

Дослідження провадилося за критеріями, які не викликають застережень, – тематика, жанрова форма, стиль, мова викладу, обсяг, візуалізація, першодрук / републікація. Тематико-типологічний аналіз авторських колонок засвідчив, що політична колумністика цих видань суттєво випереджає іншу тематику авторських колонок. Крім основного, дисертантка виявила ще низку тематичних топ-напрямів (воєнний, культурологічний, медіакритичний тощо), відзначивши, що колумністика обох видань «є адекватом сучасних українських реалій», однак відрізняється певними особливостями, наприклад, «колумністика інтернет-видання тематично різноманітніша і переважно

сконцентрована на висвітленні однієї проблеми», в «Українському тижні» ж зафіксовано значно «менше тематичних моделей». При цьому дисертантка зауважила, що одна з надактуальних проблем сьогодення – пандемія COVID-19 – в «Українському тижні» висвітлена доволі широко «з медичного, економічного, соціокультурного та суспільно-політичного ракурсів».

Третій розділ «Формально-змістові моделі авторських колонок» вирізняється розмірковуваннями дослідниці з приводу синкретичності колумністики, спричиненої, зокрема, жанровою дифузією, специфіки самопрезентації колумніста, визначенням корпусу основних ознак колумністики, як-от: гнучка композиція, авторська суб'єктивність, діалогізація, інтертекстеми, автобіографічність, докладність викладу, аргументованість, образність, афористичність тощо.

У цій частині роботи навітлено результати ретельного різноаспектного вивчення колумністики Юрія Макарова, Любомира Гузара, Ганни Маляр, Романа Вінтоніва (Майкла Щура). Дисертантка скрупульозно, за ретельним кількісним розбором визначила тематичні типи авторських колонок названих колумністів, з'ясувала їхні вподобання щодо використання жанрових підвидів авторських колонок, виявила мовностилістичні особливості, охарактеризувала інші засоби увиразнення текстів. Завдяки уважному прочитанню авторських колонок Лесі Адамівни вдалося укласти прегарну добірку «Афоризми, крилаті вислови та сентенції в колумністиці Юрія Макарова, Любомира Гузара та Ганни Маляр», яка однозначно вартує видавничого втілення.

Ще однією позитивною рисою роботи можемо назвати низку додатків, що унаочнюють дослідницьку магістраль Лесі Адамівни, її уміння перевести різноаспектні характеристики досліджуваного об'єкта в мову цифр, діаграм, графіків, таблиць тощо. Зокрема, результатом ретельного вивчення наукових праць є систематизований у Додатку Б матеріал під назвою «Методологічні підходи до вивчення авторської колонки», в якому зафіксовано історичний (історіографічний), семантичний, журналістикознавчий, літературознавчий, типологічний, соціокультурний та інші підходи, визначено їх особливості та,

що дуже важливо, наведено праці науковців, у яких ці підходи застосовано. За рівнем поданої інформації, за її інформаційною значимістю цей матеріал слугує доброю підпорою основного тексту першого розділу.

Висновки до здійсненого дослідження, що цілком корелюють із метою та залежними від неї завданнями, є цілком обґрунтованими, переконливими, оригінальними, підкреслюють наукову компетенцію дисертантки.

Однак поряд із усіма важливими науковими досягненнями Лесі Адамівни відзначу деякі моменти, які варто було б обговорити під час захисту:

1. Щодо першого розділу та авторського подання результатів докладного аналізу теоретичних праць українських і закордонних дослідників, розосередженого між п'ятьма підрозділами. Вважаю, що аналіз наукових праць варто було б зосередити в самостійному підрозділі. Це дало б змогу: а) потенційному користувачеві – відразу з'ясувати та оцінити належним чином науково-теоретичну платформу, яку вибудувала авторка для дослідження; 2) дисертантці – підкреслити своє вміння добирати потрібні джерела до роботи, аналізувати їх у контексті особистих наукових зацікавлень, гіпотез, прогнозів, акцентувати надважливі судження, постулати, оцінки тощо.

2. У підрозділі 1.2 «Дефініційний аналіз ключових понять колумністики» Леся Адамівна запропонувала авторське визначення термінів «колумністика» та «авторська колонка». Зауважу, що частина жанрологів намагається означувати їх як категорично тотожні, тоді ж як інша частина виголошує діаметрально протилежну думку. Тож вважаю за доцільне отримати більш докладне пояснення дисертантки щодо суті цих понять у векторі «спільне-відмінне» чи «рівнозначне».

3. Леся Адамівна наголошує в роботі, що «колумністський текст» «позиціонує нестандартність і суб'єктивність міркувань колумніста задля утвердження авторської позиції, привернення уваги аудиторії» тощо. У зв'язку з цим, чи можуть належати за смислами й сенсами, зрештою за формально-змістовими ознаками до корпусу колумністики наведені в роботі колонки спеціалізованого журналу «Недвижимість Запорозжя»: «Колонка нотариуса»,

«Колонка риэлтора», «Колонка оценщика», «Колонка архитектора» тощо?. Чи може слугувати в цьому випадку індикатором розпізнавання колумністського тексту назва рубрики?

4. У своєму дослідженні дисертантка неодноразово опирається на праці Олени Цвєтаєвої. 2013 р. ця дослідниця у своїй дисертаційній роботі прогнозувала збільшення обсягу колумністики в українських масмедіа, а також суттєве зростання кількості зацікавлених колумністським текстом. Чи може Леся Адамівна, опрацювавши колосальну кількість емпіричного матеріалу, підтвердити (заперечити) прогнози О. Цвєтаєвої.

5. Нині в науковій літературі, рівно ж як і в роботі дисертантки, простежується певна тенденція означувати будь-який журналістський текст – публіцистичний, аналітичний, інформаційний – як колумністський. Зокрема, на цю думку наводить зміст підрозділу 2.2. «Жанрові модифікації авторських колонок у часописі «Український тиждень» та підрозділу 2.3 «Жанрові моделі колумністики інтернет-видання «Української правди», а також подана в Додатку В таблиця В.1, де зафіксовано жанрові новотвори: колонка-огляд, колонка-есей, колонка-фейлетон, колонка-репортаж, колонка-стаття, колонка-рецензія та ін. Вважаю за доцільне отримати більш докладне пояснення позиції Лесі Адамівни з цього приводу.

При цьому варто відразу наголосити, що ці запитання й зауваження жодним чином не впливають на сприйняття науково вартісних результатів дослідження.

Не викликає ні сумнівів, ні заперечень рівень апробації та оприлюднення попередніх результатів дослідження. Підтвердження цьому – потрібна кількість публікацій Лесі Адамівни, 12 з яких вміщено в українських і закордонних фахових виданнях, вісім – у збірниках доповідей, виголошених на поважних наукових форумах, що відбувалися в Києві, Донецьку, Львові.

Зміст дисертації виконано суто в межах спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики та профілю спеціалізованої вченої ради К 17.127.05 Класичного приватного університету. Текст автореферату дисертації повністю

відповідає змістові й структурі роботи та зробленим у ній висновкам, уповні реферативно відтворює основні дослідницькі напрацювання.

Здійснений аналіз поданої до захисту роботи дозволяє стверджувати, що дисертація «Сучасна українська колумністика: типологічні та формально-змістові моделі» однозначно заслуговує повного схвалення, оскільки архітектонічно й концептуально відповідає вимогам до робіт такого рівня, зокрема вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», що був затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, з подальшими змінами. Леся Адамівна Бурич заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційна опонентка –

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
заступник генерального директора з наукової роботи
Львівської національної
наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника
директор НДІ пресознавства

Л. В. Сніцарчук

Підпис *Л.В. Сніцарчук*
засвідчую:
Вчений секретар
Львівської національної наукової
бібліотеки України імені В. Стефаника

15.04.2021

Л. В. Сніцарчук